

જંધારડા

જંધારડા એટલે શું ?

- જંધારડા એ દેશનો મૂળભૂત દસ્તાવેજ છે. જે અનુસાર સરકાર દેશનો વહિવટ કરે છે.
- જંધારડા દેશના લોકોને, સત્તાધીશોને ઔલાદ અધિકારો, દૂરદેશો આપે છે અને સાથે સાથે તેમની સત્તાની સીમાઓ નક્કી કરે છે.
- જંધારડા લિખિત અથવા અલિખિત પણ હોય છે.
દુ. :- ઇંગ્લેન્ડ & ઇન્ડિયા

જંધારડાના કાર્યો :

- એવો પાયાના નિયમોનો સમૂહ ઉપલબ્ધ કરાવે છે જેથી લોકોને રાજ્ય ઉપર વિશ્વાસ બની શકે.
- સત્તાની રૂપરેખા ઘડી આપે છે, સત્તામાં વિગતો લેવાની શક્તિ, તેની અમલ કરવાની શક્તિ તથા તે અંતર્ગત ખર્ચાત ધનની ઉપાધિની વ્યવસ્થા પણ કરે છે.
- જંધારડા સરકારને એવી ક્ષમતા પ્રદાન કરે છે જેથી જનતાની અપેક્ષાઓને પૂર્ણ કરી શકે તથા ન્યાયપૂર્ણ વિચારણા સમાજનું ઘડતર થઈ શકે, તે માટેનું વાતાવરણ સર્જે શકે.

* જંધારડાની પ્રકાશીકા

વ્યાવરણ - આધારે જે પ્રકાશીકા પ્રચલિત છે.

- 1) બીડીક્ત દુ. :- બિરુત
- 2) સમવાયનંત દુ. :- સમીરિકા

• ભારતીય બંધારણ બંનેનું મિશ્રણ છે પરંતુ વધુ સમતાવતંત્ર પ્રકારનું છે.

• વિશ્વનું સૌથી મોટું લિખિત બંધારણ છે.

• વિષય : વિશ્વનું 1st લિખિત બંધારણ ફ્રાન્સનું.

• વિશેષતાઓ ; બાદમાં

• વિકાસના ઇતિહાસના તબક્કા :

- 1) કંપનીના શાસન દરમિયાન (1549-1858)
- 2) બ્રિટિશ શાસન દરમિયાન (1858-1946)
- 3) આઝાદી પછી (1947 બાદમાં)

• બંધારણ સભા :

→ પ્રથમ બિલ્ડીંગ 1947 માં, ભારત શાસન અધિનિયમ 1949 લાગુ થતા બાદ મહાત્મા ગાંધીમુખે ક્યો.

• બંધારણ રચવાની પ્રથમ પ્રયાસ 1948 માં મુંબઈ ચાર્ટર્ડ સર્વિસીય સંમેલનમાં મોતીલાલ નહેરુની અધ્યક્ષતામાં નિયુક્ત સમિતિ વડે "નહેરુ રિપોર્ટ" દ્વારા કરવામાં આવ્યા.

• બંધારણ સભાના વિચારનું ઔપચારિક રૂપથી પ્રતિપાદક એમ. એન. રોય દ્વારા કરવામાં આવ્યું. કૌન્સિલ ઓફ લાર્ડ્સ સૌ પ્રથમ 1954 માં બંધારણ સભા રચવાનો માંગ કરી.

→ જે અંતે બ્રિટિશ સરકારે 1940 માં સીગ્રેટ એક્શિસ વડે સ્વીકાર કરી. 1946 માં કોલિનીટ મિશન દ્વારા આધારે બંધારણ સભાનો રચના કરવામાં આવ્યો.

- વસ્તી આધારે પ્રાંતો ૪ દેશી રજવાડાઓમાં જંધારણ સભાની જોડકાંની વહેંચણી કરો.

10 ભાગ - ૪ જોડકાં.

A) બ્રિટીશર વડે પ્રત્યક્ષ શાસિત પ્રાંતોમાંથી	૨૧૨
B) દેશી રજવાડાઓમાંથી	૧૩
C) કમિશનર પ્રાંતોમાંથી	૫

૩૪૦

Facts: વધુ સભ્યો ડચા પ્રાંતોમાંથી ૦ - સંયુક્ત પ્રાંત
વધુ સભ્યો ડચા રજવાડાઓમાંથી ૧ - મેસુર.

- પરંતુ ૩૧-જુન માર્ચે જીટન પ્લાન અંગતિત ભારત-પાક દૂર રાખવા. જેથી કુલ સભ્યસંખ્યા ૩૪૦ માંથી ભા. જંધારણસભાની સંખ્યા ૨૧૧ થઈ ગઈ.

- આ ૨૧૧ માંથી ૧૪૫ સભ્યો દાખર રહ્યાં, ૪ ૨૬ નવેમ્બર ૧૯૫૧ ના રોજ જંધારણ ઉપર હસ્તાક્ષર કર્યા.

- જંધારણ સભાની કારવાહી:

- ૧st ડિસેમ્બર, ૧૯૫૬ ના રોજ જંધારણ સભાની પ્રથમ જોડકાં મળ્યાં જેમાં ડો. સરિયાદાનંદ સિન્હા જંધારણસભાના અધ્યક્ષ તરીકે બન્યા.

- 11th December, 1956 ના રોજ બીજી જોડકાં મળ્યાં, જેમાં ડો. રાજેન્દ્ર પ્રસાદ સભાના મુંતાઝીલ અધ્યક્ષ, સર. જી. એન. શાવ જા. સભાના સલાહકાર તરીકે નિમણુંક પાડ્યા.

- 13th December, 1946 ના રોજ જવાહરલાલ નહેરુ વડે બંધારણની ઉદ્દેશ પ્રસ્તાવ (Objective Resolution) રજૂ થયો. જે બી. એન. રાવ વડે નોંધાવેલા આ પ્રસ્તાવ 22 જુલાઈ 1947 ના રોજ સ્વીકાર્યો. જે આગળ જતા બંધારણની પ્રસ્તાવના બની.

- બંધારણ બનાવવા સીવાયના કાર્યો - રા.ધ્વજ (22 જુલાઈ 1947), ઝીમનવીલ્ડ (1949-50), રા.ગાન (24 જુલાઈ 1950), રા.ગાન (11)

• બંધારણ સભાની સમિતિઓ

- કુલ 23 સમિતિઓ માંથી અગત્યની સમિતિઓ અને તેના અધ્યક્ષ,

- સંઘ શક્તિ સમિતિ સંઘીય સંવિધાન - જવાહરલાલ નહેરુ સમિતિ રાજ્યી સ્તરે વારંવાર
- પ્રાંતિક સંવિધાન સમિતિ મુળભૂત - સરદાર અધિકારી તથા અલ્પસંખ્યજાતી લગતી સમિતિ વલ્લભભાઈ પટેલ
- પ્રાંશ્પ સમિતિ (Drafting Com.) - ડી. બી. જા. આંબેડકર 1 + 6
- પ્રક્રિયા સમિતિ (Rule of Procedure) - ડી. રાજેન્દ્ર પ્રસાદ.

• 29 જાન્યુઆરી 1947 ના રોજ મુસદ્દા / પ્રાંશ્પ સમિતિ.

• પ્રથમ પ્રાંશ્પ - February - 1948

• 26 દિવસ તેમજ ચર્ચા

• 26 નવેમ્બર 1949 ના રોજ સ્વીકાર.

- આ દિવસ નાગરિકતા, સુરક્ષા, કામચલાઉ સરકાર તથા સંસદ કોડેક્સની કોમિટીઓ લાંબુ થઈ ગઈ. તેથી આ દિવસ 26 Nov. " કાયદા દિવસ " તરીકે ઉજવાય છે.

- અન્ય કાયદાકીય મેગેવાઈઝો ૨૬ જુન. ૧૯૬૦ થી લાગુ કરવામાં આવે જેને લંદારણીય પ્રારંભ દિવસ (Commencement of "પ્રમુખતાક દિવસ" તરીકે ઉલ્લેખમાં આવે છે. ત્યાં સુધી CA કાર્ટિકારી ધારાગૃહ બની રહ્યા.

વિક્સ : લંદારણમાં સામુજ, ૩૧૬ અનુરૂદ્ધે ૬ અનુક્રમિતો
૩ ૨૨ ભાગ હતા.

→ કાલમાં સામુજ ૮૩ ૫૫૫ અનુરૂદ્ધે, ૧૨ અનુક્રમિતો
૩ ૨૨ ભાગ છે.

→ બનાવના - ૨ વર્ષ, ૧૩ મહિના ૧૪ દિવસ.

→ ડી. બી. આર આંબેડકર - લંદારણના પિતા (modern man)
કહેવાય છે.

• કામચલાઉ સરકારનું પ્રારંભ (૧૯૫૬)

જવાહરલાલ નહેરુ - વડાપ્રધાન, વિદેશ મંત્રી

લક્ષ્મણભાઈ પટેલ - શુદ્ધપ્રધાન, સુચના, પ્રસારક

બલદેવસિંહ - રક્ષા મંત્રી

લિથાકાનઅલી ખાન - નાણામંત્રી

શ્રી. રાજગોપાલાચારી - શિક્ષા

ડી. રાજેન્દ્ર પ્રસાદ - ખાદ્ય & કૃષિ.

રાજ નાદર સમી ખાન = સ્વાસ્થ્ય / આરોગ્ય મંત્રી

ભારતનાં બંધારણમાં ક્યાંક શું લાવ્યા ?

• ભારતીય શાસન બિલ્ડિંગ, 1980

• 2^{જો} ભાગનું બંધારણ

• સમવાયતંત્ર

• પ્રાંતિય સ્વતંત્રતા

• કચીકરીના મેગવાઈઝી

• ન્યાયપાલિકાઓ

• મેટર સેવા આગળ

• રાજ્યપાલની પદાધિકાર

• રાજનીતિની મૂળભૂત સંસ સંરચના

• જિટન

• સંસદીય સરકાર

• કાયદાનું શાસન

• કાયદો બનાવવાની પદ્ધતિ

• એકલ નાગરિકત્વ

• કોર્પોરેટ પદ્ધતિ.

• ફ્રી-સર્વનાન્મક શાસનપ્રણાલી.

• અમેરિકા

• આમુખ / પ્રસ્તાવના

• મૂળભૂત અધિકારો

• સર્વોચ્ચ ન્યાયાલય

• સર્વોચ્ચ ન્યાયાલય કે ઉચ્ચ ન્યાયાલયના

ન્યાયાધીશોની દરજ્જા

• ન્યાયીક પુનઃ અવલોકન

• ન્યાયપાલિકાની સ્વતંત્રતા

• રાષ્ટ્રપતિ પર મદાનિયોગો

• ઉપરાષ્ટ્રપતિપદ.

• આયર્લેન્ડ

- રાજમાલિકા બિર્થેશાહ સિંઘાની
- રાષ્ટ્રપતિની પૂંટડીની શ્રદ્ધા
- રાજ્યસભામાં રાષ્ટ્રપતિ તરીકે પસંદગી પામતા અભ્યો.

• કેનેડા

- સમવાયીત્ર પદા સરકાર કેન્દ્રવાળી વ્યવસ્થા.
- અવશિષ્ટ શક્તિઓ કેન્દ્ર પાસે (Residuary powers)
- કેન્દ્ર દ્વારા રાજ્યના રાજ્યપાલોની નિમણૂક
- સર્વોચ્ચ અદાલતની સલાહકારી મેગવાઈઝો.

• ઑસ્ટ્રેલિયા

- સંયુક્ત યાદી
- વીપાર, વાહાજ્યની સ્વતંત્રતા
- બંને શુદ્ધી સંયુક્ત બેઠક
- કેન્દ્ર - રાજ્ય સંબંધ.

• જર્મની

- ફરીકેટી દરમિયાન મૂળભૂત અધિકારોની મોટીકી

• પક્કર

- મૂળભૂત ફરમ
- ન્યાય (સામાજિક સમાજ, આર્થિક તથા રાજકીય ન્યાય)

• ફ્રાન્સ

- સ્વતંત્રતા, સમાનતા, બંધુત્વ
- ગણતંત્ર

• સાઉથ આફ્રિકા

- બંધારણમાં સુધારા
- રાજ્યસભાના સભ્યોની પૂંટડી

• મપાન

• કાયદા દ્વારા સ્થાપિત પ્રક્રિયા (procedure established by law)

• ભારતીય જંદારખાનો વિશેષતાઓ ;

- લાંબામા લાંબુ લિખિત જંદારખા
- વિશ્વના વિવિધ જંદારખાનોનો સમાવેશ
- ભારત શાસન અધિનિયમ, 1935, જે લાંબા દસ્તાવેજ.
- સંઘ & રાજ્યોનું એક જ જંદારખા
- ભૌગોલિક, રાજ્યોનો વેવિધતા.

• વિશ્વના પ્રમુખ જંદારખાનોનો પ્રભાવ

• ગમ્યતા - અન્નયનાનું મિત્રતા

જુગુ : સાદો જનુમતી, વિશિષ્ટ જનુમતિ.

→ સમવાયતંત્ર પદ્ધતિ પરંતુ કેન્દ્રીયસત્તા તરફ જુકૈલ.

↓

↓

જુ

• જી સત્તાઓ	• સજળ કેન્દ્રીય સત્તા
• સત્તાની વહેંચણી	• એક જ જંદારખા
• લેખિત જંદારખા	• એક જ નાગરિકત્વ
• યુક્ત જંદારખા	• અંકલિત ન્યાયતંત્ર :
• ન્યાયતંત્રની સ્વતંત્રતા	• જંદારખાનીય પરિવર્તનશીલતા
• દ્વિ-સદનાત્મક શાસન વ્યવસ્થા	• અખોલ ભારતીય સેવા
	• કલેક્ટરોની મોગવાઈઓ.

• સંસદીય શાસન પ્રકાશી

જુ : • નામમાત્ર & ખરેખરા કારીબારી

• જનુમતીય પ્રદાનું શાસન

• મેગીઝી દ્વારાસખાના સભ્ય હોવો

• કારીબારીનો સામુદિક દાસકિય જુવાબદારી

- વડા પ્રધાન સથવા મુખ્ય મંત્રીની leadership
- લોકસભા 1 વિધાનસભા બંનેમાંથી બનેલી (Dissolution).
- રાષ્ટ્રીય પ્રમુખ તથા ન્યાયિક સંસ્થાના સમન્વય.

જંઘારડીય સુધારણાની
સ્તના

જ્યાથીક પુનઃ અલગાડન.

- સંકલિત અને સ્વતંત્ર ગ્યાયત્ર
- મૂળભુત અધિકારો - રાજકીય લોકશાહી
- રાજનીતિના માર્ગદર્શક સિદ્ધાંત (સમાજીક વ આર્થિક લોકશાહી)
- મૂળભુત ફરમી (રાજકીય લોકશાહી) (૫૮ મો જ. સુ. ૧૯૭૬)
- વિનસા પ્રદાયક રાજ્ય.
- સર્વભૌમ વયસ્તુ મતાધિકાર
- એકલ નાગરિકતા (૫૬A) (એક ભારત) (Except ૭૬C).
- સ્વતંત્ર સંસ્થાન
- કુટુંબીકરણ મેગવાઈસા (દીનુ; પ્રજા પુકાર)
- ત્રિ-સ્તરીય સરકારી વ્યવસ્થા

(73, 74 माँ ज.सु-1992)

ભાગ ૧, અનુસૂચિ ॥ ભાગ ૧-૧. ૨૫-૧૨.

Facts : , બિરુડનમાં સંચલન સંવર્ધિત છે.

- સમીરિકામાં ન્યાયપાલિકા સર્વોચ્ચ છે.
- ત્યારનામાં સંસદ અને ન્યાય પાલિકા યોગાગ.
- કોર્ટમાં સર્વોચ્ચ છે.

• જનક્રમ ;

• સ્થૂર જનક્રમ (Absolute) :

શૂદ્ધી કુલ સંખ્યાના ૫૦% કરતા વધુ

• સાદી જનક્રમ (Simple) ;

શૂદ્ધી લાજર કોષ્ટક વાટે આપી ગીમના ૫૦% કરતા વધુ.

વિશ્વાસની / અવિશ્વાસની માત્રા અનુસુચિ, ૨, ૬, ૭
નામાં ભરતી (Money ભાગ) અનુસુચિ - ૩, ૪, ૧૭
અધ્યક્ષ, ઉપાધ્યક્ષની પૂરેણી (L.S.)
અનુસુચિ - ૩૬, ૩૭ વ કચેરી નામંજૂર કરવા.

• અસરકારક જનક્રમ (Effective) : સાદી જનક્રમ

• અસરકારક સંખ્યાના ૫૦% કરતા વધુ માત્રા.

OR શૂદ્ધી બધા સંખ્યાના ૫૦% કરતા વધુ.

અસરકારક સંખ્યા = કુલ સંખ્યા - ખાલી જગ્યાઓ.

• ઉપરાષ્ટ્રપતિના (મહાલિયોગી) (અનુ-૬૭ (b)) જરૂરના

• અધ્યક્ષ, ઉપાધ્યક્ષ, ઉપસભાપતિની જરૂરના.

• વિશેષ બહુમતિ (Speciality) ;

અનુચ્છેદ 249 - રાજ્યાદીમાની બાબતે રાષ્ટ્રીય હિતના કાયદે
અનુચ્છેદ 312 - બાબતે ભારતીય સેવાઓ.

↓

કુલ હાજર રહેલા ૨ વોટ આપે તેમના 2/3 સભ્યો.

- અનુચ્છેદ 368 - સંવિધાનમાં સુધારાની સત્તા કે પ્રક્રિયા
- SC / MC ના ન્યાયાધીશ, CAG, CEC ની બરખાસ્ત,
- ફરોક્કરી સત્તા આપી રાખવા.
- અનુચ્છેદ - 169 - રાજ્યોમાં વિધાનપરિષદની નાબૂદી (સા માં) કરવાના.

↓

કુલ હાજર રહેલ ૨ વોટ આપે તેમના 2/3 સભ્યો
૨ બહુમતી કુલ સભ્યોના 50% કરતા વધુ (સમ. બ.)

• અનુચ્છેદ - 61 રાષ્ટ્રપતિના મહાભિયાગ

↓

બહુમતી કુલ સભ્યસંખ્યાના 2/3 સભ્યો કરતા વધુ.

બંધારણીય સુધારા :

• બંધારણના ભાગ 20 ના અનુચ્છેદ - 368 માં
બંધારણીય સુધારા કે તેની પ્રક્રિયાનું વર્ણન કરવામાં
આવ્યું છે.

- 1973 માં કૌશલનંદા ભારતી ફેસમાં 50 ઘડિ કચ્છ ફી સંસદ બંધારણના હોઈ પણ ભાગને બરબી રહિ છે. પણ બંધારણના મુળભૂત માળખાની નહીં.

- બંધારણની સર્વોચ્ચતા
- કાયદાનું શાસન
- બંધારણની પ્રસન્નાવના ઉદ્દેશ
- અનુ-32
- ન્યાયિક પુનઃ સ્થાપકો
- પંચનિરક્ષીતા
- વ્યક્તિની સ્વતંત્રતા કે ગારિમા
- રાષ્ટ્રની એકતા કે અખંડતા
- સમાનતાનો સિદ્ધાંત
- ન્યાયપ્રાપ્તિશક્તિની સ્વતંત્રતા
- ભાગ-3 ના મુળભૂત અધિકારોની સાર
- સંસદીય પ્રકાલીનું શાસન
- સ્વતંત્ર કે નિષ્પક્ષ ચૂંટણીનો અધિકાર

- બંધારણમાં સુધારા પ્રણ રીતી-

1) સંસદમાં સામાન્ય બહુમતિથી.

અનુચિત - 3 - રાજ્યોનું પૂર્નગઠન નિમ્ન/સીમા પરિવર્તન

અનુચિત - 4 - પ્રથમ કે ચોથી અનુચિતમાં પરિવર્તન.

અનુચિત - 169 - રાજ્યોમાં વિ. પરિષદની રચના.

અનુચિત - 239 (4) - કોંગ્રેસશાસિત પ્રદેશમાં વિધાનસભા

અનુચિત - બીજી, પાંચમી, છઠ્ઠી

2) જાંનૈ ગૃહીની અલગ અલગ વિશેષ (2/3) જાણમતિથી

- મૂળભૂત અધિકાર
- રાજનીતિમા માર્ગદર્શક સિદ્ધાંત
- 1 & 3 સીવાયની જાણગી.

3) જાંનૈ ગૃહીની વિશેષ જાણમતિ & અડધાથી વધુ વિધાનસભાએની મંજૂરી.

- અનુ - ૫૪ - રાષ્ટ્રપતિની ચુંટણી
- અનુ - ૫૫ - " " પ્રક્રિયા
- અનુ - ૭૩ - કોર્ટની કારીબારી સગાની વિસ્તાર
- અનુ - 162 - રાજ્યની " " "
- અનુ - 241 - કોર્ટ શાખિગ પ્રદેશી માટે ઉચ્ચ ન્યાયાલય.

ભાગ-5 : સંઘીય ન્યાયાલય

ભાગ-6 : રાજ્યના ઉચ્ચ ન્યાયાલય.

• ૭મી અનુસૂચિ

• અનુ 368 જંધારણીય સુધારા.

રાષ્ટ્રીય પ્રતિક ;

રાષ્ટ્ર દેવજ - લંબાર્ધ : પટીલાર્ધ - ૩:૨, ચક્ર (૨૫ આરા)
- કિર્તીમુખ - પિંગાલી લોકેય। સારનાથ.

રાષ્ટ્રીય ચિહ્ન - સ્વામીનાથ ધામના અશોકના સ્તંભનાંતરમાંથી
- "સત્યમેવ જયતે" (દેવનાગરી) - મુંડકોપ નિષ્પદ
- ૨૬ જુલાઈ, ૧૯૫૦ સ્વીકારવામાં આવ્યું.

રાષ્ટ્રગાન :- "જન ગણ મન..." જે રવિન્દ્રનાથ ટાગોરે
લડે મૂળ જંગાળોમાં રચાયું, તેના પિન્ડ
સંસ્કરણની અપનાવાયું. પ્રથમ પદ | પાંચ પદ
- પ્રથમ વાર (૧૯) માં ભારતીય રાષ્ટ્રીય
કોંગ્રેસના કલકત્તા જાતિના ૨૪ માં
અધિવેશન માં ગવાયું હતું.

રાષ્ટ્રગીત :- "વંદેમાતરમ..." જે લોકમયંદ્ર સર્જના કૃતિ
"અનંદમઠ" માંથી લેવામાં આવ્યું છે
- પ્રથમ ૧૯૧૬ માં ભા. સ. કો. ના. ૧૨ માં
અધિવેશનમાં કોલકત્તામાં ગાવામાં આવ્યું હતું.

રાષ્ટ્રીય = "શક સંવત" આધારીત છે.

પંચાંગ

શકાબ્દ ૧૯૪૬ ઇસ. ૧૯૬૬

શક સંવત્તનો પ્રથમ મહિના - ચૈત્ર

૨૨ માર્ચ પ્રથમ દિવસ.

• લિપ્ત થઈ ગયેલી તો ૨ માર્ચના રોજ પ્રથમ દિવસ

• ભારત સરકારે ૨૨ માર્ચ ૧૯૬૬ ના રોજ તેનો
સ્વીકાર કર્યો.